

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/oswiata/125314,Panstwowe-Seminarium-Nauczycielskie-w-Kielcach-w-latach-1917-1932.html>

Budynek szkoły przy ul. Leśnej. Widok współczesny

ARTYKUŁ

Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Kielcach w latach 1917-1932

OKRES HISTORYCZNY

(1863-1918) Ku Niepodległej (1918-1922) Odrodzenie Niepodległej (1922-1939) II Rzeczpospolita

Autor: ŁUKASZ OSPARA 18.05.2026

Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie w Kielcach funkcjonowało w latach 1917-1933. Zostało zlikwidowane na mocy ustawy o szkolnictwie z 1932 r. (zwanej potocznie ustawą Jędrzejewiczowską). Celem seminarium było

kształcenie kadry nauczycielskiej. Była to rola szczególnie ważna ze względu na braki nauczycieli w byłym zaborze rosyjskim, w tym na Kielecczyźnie.

Pierwsze seminaria nauczycielskie powstawały na ziemiach polskich już w XIX wieku. Na Kielecczyźnie pierwszą placówkę tego typu uruchomiono w 1872 r. Rozpoczęto wówczas kształcenie przyszłych nauczycieli w Jędrzejowie.

Po odejściu Rosjan

W Kielcach kształcenie nauczycieli stało się możliwe dopiero po opuszczeniu ziem Królestwa Polskiego przez armię rosyjską. Choć nie wiadomo jaka instytucja odpowiadała formalnie za ustanowienie kieleckiego seminarium, decyzja ta miała oczywiste pozytywne skutki, bowiem odradzające się państwo polskie desperacko potrzebowało kadr nauczycielskich.

Dostanie się na naukę do PSN nie należało do najłatwiejszych zadań dla młodego człowieka. Po ukończeniu 7-klasowej szkoły powszechnej uczeń mógł się ubiegać o naukę w „szkole średniej”. Warunkiem przyjęcia do seminarium było zdanie egzaminu wstępnego. Składał się on z kilku przedmiotów: m. in. języka polskiego, matematyki czy przyrody. Egzamin z tych przedmiotów trwał kilka dni. Warto dodać, że władze placówki przyjmowały jedynie 50 najlepszych uczniów, a liczba chętnych kandydatów oscylowała okolicach 120 osób.

Poziom edukacji w kieleckim seminarium należał do bardzo wysokich, o czym świadczą stawiane uczniom wymagania. Jedynie połowa uczniów kończyła naukę zdobyciem dyplomu. Najwięcej młodych mężczyzn uczęszczało na I kurs, najmniej na V (warto w tym miejscu uściślić, że w Państwowym Seminarium Nauczycielskim nie używano zwrotu klasa, lecz właśnie kurs).

Wymagająca placówka

Nauka w placówce miała miejsce od poniedziałku do soboty. Trwała praktycznie cały dzień za wyjątkiem dwugodzinnej przerwy. Zajęcia z podstawowych przedmiotów (takich jak język polski, matematyka, historia, biologia) trwały od godziny 8 do 13:30. Z kolei od 15:30 do 17 nauczano „dodatkowych” przedmiotów – aczkolwiek te zajęcia również były obowiązkowe. W poniedziałek – roboty ręczne. We wtorek – gra na skrzypcach. W środę – wychowanie fizyczne. W czwartek – chór. W piątek – przysposobienie wojskowe. Natomiast w sobotę miały miejsce zajęcia biblioteczne.

Zajęcia popołudniowe nie były spotykane w innych kieleckich szkołach średnich, natomiast w seminarium

miały one charakter obligatoryjny. Takie rozwiązanie komplikowało naukę, szczególnie uczniom mieszkającym po za Kielcami, którzy do miasta musieli dojeżdżać pociągiem. Uczniowie żyjący na wsi bardzo często nie kończyli nauki w seminarium. Przyczyną tego stanu rzeczy było zbyt mało czasu na indywidualną naukę w domu.

Istotną trudnością dla mieszkańców Kielecczyzny, niezależnie od ich miejsca zamieszkania, była opłata za naukę – tzw. chesne. Wynosiło ono około 100 złotych rocznie, co było kwotą wysoką, szczególnie dla młodzieży pochodzącej z uboższych rodzin. Aby zobrazować ówczesną sytuację materialną znacznej części uczniów, należy zaznaczyć, że robotnik zarabiał od 60 do 120 zł miesięcznie. Pensje urzędników wahały się między 150 a 300 zł. Tak więc wykształcenie dzieci wiązało się z przeznaczeniem znacznych środków przez rodziców.

Zwieńczeniem nauki w Państwowym Seminarium Nauczycielskim było zdanie egzaminu maturalnego w formie pisemnej, a także ustnej. Słabym punktem seminarium był brak możliwości dalszego kształcenia na wyższej uczelni, ponieważ nie zdawano egzaminu z języka łacińskiego.

Uczniowie zdawali egzaminy z trzech przedmiotów: języka polskiego, pedagogiki, oraz dowolnego – wybranego przez siebie. W kieleckim seminarium maturzyści najchętniej wybierali fizykę i matematykę (nie były to przedmioty obowiązkowe na maturze). Rządziej decydowano się na zaliczenie egzaminu z geografii czy biologii. Najmniej uczniów zdawało maturę z historii, ze względu na sporą ilość materiału do przygotowania.

Grono pedagogiczne

Szkoła mieściła się w centrum Kielc przy ulicy Leśnej. Posiadała własną bibliotekę oraz liczne pomoce naukowe. W Państwowym Seminarium Nauczycielskim zatrudniano znakomite grono pedagogów i wychowawców. Cechą kieleckiego seminarium było pochodzenie kadry nauczycielskiej z Galicji. Dostarczyła ona kadre, której bardzo brakowało w byłym zaborze rosyjskim, także w kieleckich szkołach.

W omawianym okresie dyrektorem placówki był Hugo Kuderna (zmarł w 1931 r.). Pochodził najprawdopodobniej z Galicji, przed I wojną światową nauczał języka niemieckiego w Nowym Sączu. Ukończył wyższe studia na Uniwersytecie w Wiedniu.

Języka polskiego nauczała Marta Hubicka (1877-1935). Podobnie jak dyrektor, pochodziła z byłego zaboru austriackiego. W latach 1919-1933 była zatrudniona jako polonistka w kieleckim seminarium. Wobec uczniów była niezwykle wymagająca. Interesowała się dziejami Kielc. Sporządziła zarys dziejów miasta od XI do XVIII wieku. W Państwowym Seminarium Nauczycielskim stała się jedną z organizatorek kółka Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

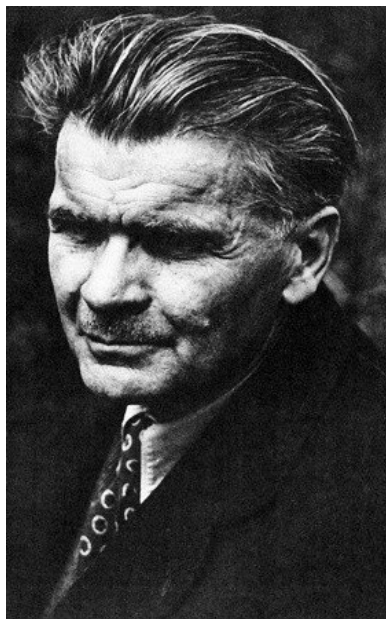

Okładka pracy Marty Hubickiej

„Kielc. Szkic dziejowy”

Z Galicji (Tarnopola) pochodził także Michał Cetner (1880-1940). Wychowanków uczył śpiewu, a także gry na skrzypcach. Przybył do Kielc w 1919 r. W opisywanej placówce był także organizatorem chóru szkolnego, który występował w kieleckim Teatrze Miejskim.

Grono pedagogiczne zasilali Edmund Massalski (1886-1975). Uczył przyszłych nauczycieli kilku przedmiotów: biologii, geografii, fizyki, anatomii, fizjologii. Wraz z M. Hubicką organizował dla uczniów wycieczki krajoznawcze po Kielecczyźnie – m. in. do Chęcín czy w Góry Świętokrzyskie. Nauczanie w seminarium łączył z działalnością społeczno-polityczną, bowiem przez wiele sprawował mandat radnego miasta Kielce (w tym przewodniczącego Rady Miejskiej).

**Edmund Massalski - wykładowca
w kieleckim Seminarium
Nauczycielskim**

Prefektem (nauczycielem religii) był ksiądz Karol Sikorski (1879-1943). Pracował w seminarium we wszystkich latach jego funkcjonowania. Był bardzo lubiany przez uczniów – po części dlatego, że wstawiał się za nimi w czasie Rad Pedagogicznych.

O innych nauczycielach niestety wiadomo niewiele. Matematyki nauczał Tadeusz Hamburg. Gimnastykę prowadził Jan Lachnik. W seminarium pracowali także Zygmunt Wroński i Jan Rubik.

* * *

Państwowe Seminarium Nauczycielskie zostało zlikwidowane w 1932 r. W ciągu 15 lat jego funkcjonowania w Kielcach, naukę w nim pobierało około 750 uczniów. Niestety, nie wiadomo ilu dokładnie zdało maturę, ponieważ nie zachowała się dokumentacja tej kieleckiej placówki. Absolwenci seminarium zasilali kadre pedagogiczną w kieleckich szkołach powszechnych, przekazując swą wiedzę kolejnym pokoleniom.

COFNIJ SIĘ